

ŠTO JE PERIFERNO U HRVATSKOME JEZIKU, KULTURI I DRUŠTVU?

Hrg, Tihana

Source / Izvornik: **FLUMINENSIA : časopis za filološka istraživanja, 2022, 34, 680 - 686**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:513839>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-30**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Ovaj rad dostupan je za upotrebu pod međunarodnom licencom Creative Commons Attribution 4.0.

ŠTO JE PERIFERNO U HRVATSKOME JEZIKU, KULTURI I DRUŠTVU?

*Periferno u hrvatskom jeziku, kulturi i društvu /
Peryferie w języku chorwackim, kulturze i społeczeństwie,*
uredili Robert Bońkowski, Milica Lukić, Krešimir Mićanović,
Paulina Pycia-Košćak, Sanja Zubčić

Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2021.

Periferno u hrvatskom jeziku, kulturi i društvu drugi je svezak zbornika radova koji su predstavljeni na međunarodnom kroatističkom skupu održanom od 7. do 9. svibnja 2019. u Katowicama. Susret je organiziran povodom 25. godišnjice postojanja hrvatske filologije na Šleskom sveučilištu, a na njemu su sudjelovali predstavnici brojnih znanstvenih institucija i sredina iz Austrije, Crne Gore, Češke, Hrvatske, Irske, Mađarske, Njemačke, Poljske i Ukrajine. Zbornik sadrži 29 radova podijeljenih u 5 poglavlja: *Hrvatski standardni jezik i dijalekti* (19–187), *Hrvatski jezik u nastavi i prijevodu* (203–296), *Hrvatski jezik izvan granica Hrvatske* (321–349), *Hrvatski jezik i pismo kroz povijest* (359–457) i *Kulturološke i sociološke teme* (485–553).

Prvo, ujedno i najopsežnije poglavlje, obuhvaća ukupno 9 radova u

kojima se govori o perifernom u kontekstu hrvatskog standardnog jezika i njegovih dijalekata. U prvome radu *Središnje i periferno u gramatici hrvatskoga jezika* Ivo Pranjeković i Lada Badurina govore o središnjem i perifernom u području gramatičkih kategorija broja, vida, padeža, imperativnosti, vremena i vrsta riječi. Govore i o središnjem i perifernom u fonologiji i semantici te zaključuju kako je odnos između tih dviju razina moguće promatrati unutar svih gramatičkih kategorija, pa i na razini jezika općenito.

Ana Mikić Čolić i Vesna Bjedov donose rad *Gramatička kompetencija na periferiji standardnoga jezika*, u kojemu pišu o odstupanjima od standardnojezične norme na gramatičkoj razini i ta odstupanja prikazuju na primjerima pismenih radova na stručnome ispitu nastavnika pripravnika hrvatskoga jezika.

Autorice nastoje utvrditi razloge i učestalost odstupanja od norme te naposljetku potiču i na promišljanje o tome treba li i u kojoj mjeri uskladiti normu i uzus hrvatskoga jezika.

U radu *Boje na rubovima hrvatskoga jezika* autorica Zrinka Jelaska raspravlja o tome pripadaju li kategoriji ‘hrvatski nazivi za boje’ sve riječi koje u hrvatskome jeziku i kulturi imenuju boje u izvanjezičnome svijetu. Drugim riječima, autorica navodi kako je skupina riječi kojima se označuju boje jedno od najotvorenijih područja u leksikologiji hrvatskoga jezika jer se u njemu nazivi umnažaju vrlo često, no određivanjem obilježja imenima boja koja se mogu smatrati rubnima nastoji barem djelomično odrediti granice tog leksičkog područja.

Rad Tatjane Pišković *Hrvatsko rječotvorje na društvenim mrežama* obrađuje promjene koje korisnici društvenih mreža unose u svoju komunikaciju. Autorica pritom naglasak stavlja na najplodnije rječotvorne postupke kojima se popunjavaju leksičke praznine u hrvatskome jeziku, pa donosi primjere semantičkoga posuđivanja iz engleskoga jezika (neosemantizmi), leksičkog posuđivanja i tvorbe domaćih kratica. Naposljetku autorica zaključuje kako se zapravo javlja novi leksički sloj, pa bi u opće rječnike hrvatskoga jezika valjalo upisati i te lekseme.

Croatian Blends in the 1980s rad je Ivana Markovića, koji analizira neistraženi korpus hrvatskih stopljenica iz prvih deset godišta tjednika *Feral* ili *Feral Tribune* te prikazuje i njihove osnovne formalne odlike. Nakon provedenog istraživanja autor donosi niz zaključaka o učestalosti te značenjskim i obličnim odlikama analiziranih stopljenica: u *Feralu* su rijetke sve do 1989, više ih je zabilježeno u tjedniku *Nedjeljna Dalmacija* iz 1980-ih, a najplodniji tvorac stopljenica je strip-crtač Ivica Bednjanec.

Nikola Koščak u članku *Figure bjelina* na primjerima iz hrvatskog reklamnog, novinarskog i književnog diskursa (ali i drugih zapisa) prikazuje grafemske figure koje prema Plettovoj klasifikaciji dijeli na adicijske, suptraksijske, permutacijske, supstitucijske i ekvivalencijske. Na temelju analiziranog korpusa zaključuje da u tvorbi figura bjelina najčešće sudjeluju po dvije ili jedna, ali nalazi i primjere s tri riječi. Figure se bjelina najčešće ostvaruju u logotipima, na naslovnicama glazbenih albuma, plakatima, reklamama, *memima*, grafitima te novinskim naslovima, dok su u književnosti rjeđe, što je i jedan od razloga zašto su takvi postupci dosad slabije istraživani u domeni retorike i stilistike.

Paulina Pycia-Košćak bavi se dvama leksemima – *periferija* i *margin*. U radu *Periferija i margina* –

značenja i konteksti istražuje njihovu semantiku, pa u prvome dijelu navodi rječničke definicije, primarna i sekundarna značenja te sličnosti i razlike u značenjima, a u drugome dijelu promatra ih unutar konteksta, uspoređuje njihova značenja i značenjske razlike te postavlja pitanje njihove moguće zamjenjivosti s obzirom na to da imaju sličan opseg značenja. Naposljetku govori i o sekundarnom značenju koje oba leksema imaju u hrvatskome jeziku te zaključuje kako u nekim kontekstima jesu sinonimi, ali ipak postoje razlike u njihovu značenju koje naposljetku i prikazuje na primjerima.

Sljedeći je rad *Dijalekti i jezični varijeteti* autorice Ivančice Banković-Madić, u kojemu se prikazuje odnos između aktualnog promoviranja lokalnih idioma u hrvatskom medijskom prostoru i globalizacije u europskom medijskom prostoru. Autorica uspoređuje zastupljenost dijalekata i idioma nekada i danas, a naglasak stavlja na televizijske emisije, filmove, kazališne predstave, glazbu, sinkronizaciju i portale.

Posljednji članak prvoga poglavlja *Tvorbeni oblici etnika otoka Brača*, koji su napisali Josip Lasić i Magdalena Nigoević, prikazuje rezultate terenskog istraživanja provedenog na Braču, gdje su zabilježena dvadeset i dva naseljena mjesta, a izvedeno je četrdesetak etnika za muški i ženski rod. Istraživanje je pokazalo

višeslojnu dijalekatsku različitost koja se očituje u tvorbi etnika za oba roda. Cilj je istraživanja bio uspostaviti bračke etnike s opisanim modelima tvorbe etnika u standardnome jeziku te očuvanje od zaborava.

Drugo poglavlje zbornika započinje radom *Tematski rječnici kao nastavno sredstvo u p(r)oučavanju jezika* autorice Ljudmile Vasiljeve, koja je prikazala metodološki status rječnika u procesu učenja/nastave drugih slavenskih jezika te osobitosti dvojezičnog edukativnog ukrajinsko-hrvatskog rječnika. Autorica naglašava važnost rječnika u procesu učenja stranih jezika, kao i u razvoju nacionalne kulture.

Sanda Lucija Udier i Milvia Gulešić Machata u prilogu *Središnje i rubno u poučavanju hrvatskoga kao inoga jezika* donose distribuciju nastavnih sadržaja na one koji se u poučavanju hrvatskoga kao inoga jezika smatraju središnjima i one koji se smatraju rubnima. U zaključnome dijelu autorice ističu kako se poučavanje hrvatskoga kao prvog jezika uvelike razlikuje od poučavanja hrvatskoga kao inog jezika, pa je i pristup njegovu poučavanju specifičan i zahtijeva posebnu izobrazbu i specijalizaciju.

U radu *Slobodni diktat u nastavi hrvatskoga jezika u srednjim strukovnim školama* Josip Miletić na temelju rezultata terenskoga istraživanja

pokazuje mogućnosti primjene vježbe slobodnog diktata u nastavi hrvatskoga jezika u srednjim strukovnim školama. Rezultati su pokazali višestruku korisnost slobodnog diktata u nastavi: prikladna je za korelaciju sa sadržajima niza stručnih nastavnih predmeta, razvija praktične vještine i učenicima je zanimljiva.

Članak *Semantičko-sintaktičke osobine perifernih glagola osjetilne percepcije u hrvatskom jeziku* donosi semantičko-sintaktički opis perifernih glagola osjetile percepcije. Ana Samardžić i Ninoslav Radaković analizi pristupaju s aspekta komponentne analize i kognitivne lingvistike, a cilj im je prikazati kako spomenuti glagoli imaju širi spektar značenja i samim time i veće mogućnosti upotrebe nego što je to prikazano u njihovu leksikografskom opisu.

Magdalena Baer u svome se radu *Verbo-nominalne kolokacije kao periferni pojam u hrvatskim rječnicima* bavi problemom perifernog pojavljivanja kolokacija u općim jednojezičnim rječnicima hrvatskoga standardnog jezika jer je istraživanje pokazalo da rječnici i jezični portali ne bilježe kolokacije kao posebne leksikografske jedinice. Autorica zaključuje kako to predstavlja problem za one koji uče hrvatski jezik kao ini i za prevoditelje te kao rješenje predlaže izdavanje kolokacijskog rječnika hrvatskoga jezika.

Posljednji je rad ovoga poglavlja *Chorwacki przyimek protiv i jego polskie ekwiwalenty tłumaczeniowe*, u kojemu Sybilla Daković govori o poljskim prijevodnim ekvivalentima hrvatskoga prijedloga *protiv*. Analizu provodi na korpusu iz suvremene hrvatske književnosti 20. i 21. stoljeća te pripadajućim poljskim prijevodima. U prvome dijelu rada utvrđuje značenja spomenutog prijedloga u navedenim djelima, a u drugome dijelu piše o njegovim poljskim ekvivalentima opisujući pritom njihove leksičke, gramatičke i semantičke značajke.

Prvi je rad trećega poglavlja zbornika *Hrvatski jezik u Bosni i Hercegovini*. U njemu Matijas Baković piše o položaju hrvatskoga jezika u Bosni i Hercegovini te raspravlja o tome trebaju li se Hrvati u toj državi služiti hrvatskim standardnim jezikom kakav je normiran u Zagrebu ili pak trebaju inzistirati na svojim posebnostima.

Nakon njega slijedi prilog *Jezično stanje Hrvata u Mađarskoj – periferno istraživačko pitanje?*, čija je autorica Timea Bockovac. U radu istražuje aktualno jezično stanje hrvatske nacionalne manjine u Mađarskoj, odnosno suodnos službene (državne) i manjinske (hrvatske) jezične politike u kontekstu jezičnih prava. Autorica ističe kako je za analizu jezičnih utjecaja, praćenje razvoja diglosije i opisivanje jezične stvarno-

sti koja se isprepliće s jezičnim identitetom neophodno provesti i sociolingvistička istraživanja o jezičnim kompetencijama govornika.

U posljednjem radu ovoga poglavlja - *Najbliższe peryferie języka chorwackiego i cywilizacji: Chorwacka diaspora w Trieście* – Mieczysław Dziekoński govori o Trstu kao graničnom gradu triju civilizacija: rimske, germanske i slavenske. Ističe kako došljaci iz Hrvatske čine veliku i značajnu zajednicu u Trstu, ali navodi također kako su negativna iskustva i društveno-političke promjene nakon 1990. na Balkanskom poluotoku uvelike promijenile odnos između Hrvata i Talijana.

Na početku četvrtoga poglavlja zbornika stoji prilog *O vektorskom čitanju pismovnoga sustava Konstantina Ćirila*, čija je autorica Milica Lukić. Spomenuti pismovni sustav prikazuje se i tumači iz perspektive broja, odnosno u matričnom obliku. Takvo prikazivanje podrazumijeva raspored pisma u stupce i redove (vektore), pa se uspostavljaju i novi značenjski odnosi i njegovo novo čitanje u kontekstu filozofsko-simboličkoga medija.

Sanja Zubčić donosi rad *Glagoljaška djelatnost na zapadnoj periferiji*, u kojemu proučava spomenike i tekstove koji su nastali na glagoljaškom prostoru, njihovu strukturu i jezik. Autorica polazi od teze da se inovacije u jeziku razvijaju radikalno

(počinju od centra te se šire prema periferiji) te pretpostavlja da će se na zapadnoj glagoljskoj periferiji među elementima narodnoga jezika potvrditi i neke arhaičnije dijalekatske značajke. Ističe kako je važna činjenica da su ti spomenici nastajali i koristili se na području u kojemu većinski jezik nije hrvatski, pa se očekuju i inojezični elementi i drugi načini iskaza višejezičnosti. U radu se dakle prikazuje glagoljaška djelatnost na tim prostorima te sačuvani spomenici kako bi se utvrdila razlika među onima koji su nastali na periferiji i onima u središtu glagoljaškoga prostora. Posebnu pozornost autorica posvećuje analizi odabranih izoglosa u *Kvadirni ili ligišturu bratovštine sv. Antona opata* iz Zabrešća.

Potom slijedi rad *Jezično jединство i stilski razvedenost hrvatskih protestantskih tekstova 16. stoljeća*. Njegova autorica Tanja Kuštović istražuje jezična obilježja u tekstu koji dosad nije jezično obrađivan (*Spovid i spoznanie prave krsztianske vere*) te ih upoređuje s jezičnim obilježjima *Novog testameta*. U zaključnome dijelu utvrđuje postojanje li razlike u jeziku nebiblijskih protestantskih tekstova i jeziku biblijskih tekstova koje su u istome vremenu objavili hrvatski protestanti.

U članku *Kontaktna sinonimija u glagoljskim rukopisima zadarskoga kraja iz 17. i 18. stoljeća* Ivica Vigato

donosi primjere kontaktne sinonimije koji pripadaju administrativnom funkcionalnom stilu. Primarna svrha tih primjera bila je prevladati neujednačeno nazivlje, a u svijesti pisara postojao je obrazac pisanja sinonima u kontaktu koji su uočeni u nekim starijim kodeksima, zbog čega je, zaključuje autor, uporaba kontaktne sinonimije i utkana u temelje hrvatskoga jezika.

Lidija Bakota donosi prilog *Zoolingvistička analiza poslovice u časopisu hrvatskog društva za zaštitu životinja Živobran na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće*, u kojemu istražuje poslovice u kojima se kao subjekt najčešće javlja životinja odnosno čovjek i njegov odnos prema animalnom svijetu te problematizira moralno-etička pitanja u kontekstu kulturne zoologije i bioetike. Istraživanje otkriva i povijesno-kulturne predodžbe o animalnom svijetu na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće.

U radu *O hrvatskoj ikavskoj jezičnoj tradiciji u prosudbi izvandomovinske jezikoslovne kroatistike* Vice Šunjić piše o radovima Petra Tutavca Bilića kojima je pokušao utjecati na promjenu standardnojezične osnove hrvatskoga književnoga jezika te o radovima hrvatskih kroatista izvan Hrvatske koji su se oštro protivili takvom jezičnom radikalizmu.

Posljednji je rad ovoga poglavlja *Hrvatski jezikoslovci i bosanskohercegovački standardnojezički izraz* u ko-

jemu Krešimir Mićanović istražuje jezičnopolitički kontekst s kraja 1960-ih i početka 1970-ih, kada se u BIH oblikuje autonomna jezična politika u vezi s bosanskohercegovačkim standardnojezičnim izrazom. Analiza tekstova (naročito polemika) pokazala je da hrvatski jezikoslovci s jedne strane prigovaraju da se u javnom jeziku Bosne i Hercegovine potiskuje hrvatski leksik, a s druge su strane skloni tomu da jezični standard u BIH smatraju posebnom varijantom.

U petom, ujedno i posljednjem poglavlju zbornika na početku stoji rad *Labin ili izvedba undergrounda kao jedan od modusa otpora izolaciji/periferiji* Suzane Marjanić, koja na primjeru istarskoga grada Labina pokazuje kako izolacija (periferija) može biti i izraz otpora u domeni kulture. Labin uspoređuje s Katowicama, koje su nekadašnji industrijski kompleks prenamijenile u rudnike kulture, dok Labin na tome još uvijek radi.

Ivana Prijatelj Pavičić donosi prilog *Utjecaj interpretacija pojma periferijske umjetnosti Ljube Karamana i Miroslava Krleže na dalmatinsku povijest umjetnosti*. Autorica u radu prikazuje na koji se način i u kojoj mjeri u tekstovima hrvatskih povjesničara umjetnosti o staroj dalmatinskoj umjetnosti očituje utjecaj i odjek Karamanovih i Krležinih ideja o periferijskoj, provincijskoj i graničnoj umjetnosti.

U članku *Lingvistički i geografski prostori u pjesništvu Delimira Resičkog* Kornelija Pinter analizira izraze iz semantičkoga polja *vode* te nastoji potvrditi tezu o uvjetovanosti jezika životnim prostorom kao i naglasiti integriranost konkretnoga geografskog prostora Panonije u poetički identitet teksta.

Posljednji je rad u zborniku *Žena u hrvatskoj migraciji stanovništva* autorice Rebeke Mesarić Žabčić. U članku se govori o mobilnosti žena, ženskoj maginalizaciji i njihovu položaju u migracijskom procesu te se ukazuje na probleme i ulogu hrvatske žene u migracijskom procesu kroz socijalno-povijesnu dimenziju.

Također se daje pregled i analiza dostupnih demografskih pokazatelja o ženama migranticama te ostalih faktora u domeni feminizacije migracija.

Prikazani zbornik značajan je doprinos humanističkim znanostima. Sadrži radove neprijeporne kvalitete u kojima se periferija istražuje i prikazuje iz različitih domena i stručnih interesa. Znanstvenici iz različitih sredina i središta pokazali su kako se perifernost može definirati iz različitih perspektiva, a jedino se na taj način može u potpunosti spoznati pojava koja se istražuje. Zbornik zbog svega navedenoga svesrdno preporučujem.

Tihana Hrg